

מזכרת מירושלים לסיירה לאונה

מעטפה עם שלל בולים נשלחה
כמזכרת לבולאי באפריקה

מעטפה מעניינת השמורה באוסף אלכסנדר מדגימה את הדילמה העומדת בפני חוקרי תולדות הדואר בבואם להעריך את חשיבותו של פריט מבחינה אספנית, ואת מערכת השיקולים שיש לקחת בחשבון בהחלטה אם כדאי לצרף את הפריט לאוסף. זהותו המפתיעה של הנמען אינה מהווה שיקול עבור חוקר תולדות הדואר, אבל חובבי ההיסטוריה בהחלט ימצאו בכך עניין.

מכתבים ליעדים מוזרים

חוקרי תולדות הדואר אוהבים מכתבים שנשלחו ליעדים מוזרים, רחוקים, ולא מקובלים. זו לא בעיה להשיג דוגמאות של דברי דואר שנשלחו מארץ ישראל לאחת הערים הגדולות באירופה או בארצות הברית. לרוב לא מדובר בפריטים נדירים, והאספן לא ילמד שום דבר חדש מן הנוטיב השגרתי בו הועברו מכתבים אלו ליעדם.

שונים הדברים כאשר מדובר במכתב שנשלח אל ישוב רחוק בארץ לא שגרתי, למקום שאינו מקיים קשרי מסחר סדירים עם ארץ ישראל. ממכתב שכזה יכולים חוקרי תולדות הדואר ללמוד על הנוטיב בו הועבר דברי דואר אל אותה מדינה, מה הייתה עלות המשלוח, וכמה זמן ארכה הדרך.

מכתבים "עשויים"

חוקרי תולדות הדואר לא אוהבים מכתבים שנשלחו באופן יזום על ידי אספני בולים, תוך כוונה ליצור "מזכרת בולאית". מכתבים שכאלו, המכונים בלשון הבולאים בשם "מכתבים פילאטליים" או "מכתבים עשויים", לא מייצגים נאמנה את הפעילות של הדואר במועד המשלוח, והשיקולים שהניעו את שולח המכתב לא היו בהכרח השיקולים שהנחו אדם מן השורה ששלח מכתב "אמיתי".

אספן בולים המכין מעטפה למזכרת יסכים לרוב להדביק על המעטפה בולים בערך נקוב הגבוה מן התעריף הנדרש, אם הבולים יהיו יפים ומעניינים, וישפרו את המראה של המעטפה שיצר. חוקר תולדות הדואר שלא יהיה מודע לעובדה שזהו "מכתב עשוי" יתקשה להסביר את הסיבה לכמות הבולים הגדולה הדבוקה על המעטפה.

כאמור, אספני תולדות הדואר לא אוהבים מכתבים פילאטליים, אבל לעיתים אלו הפריטים היחידים המתעדים פעילות של בית דואר נידח, או נתיב דואר שכמעט ולא היה בשימוש. האספן יפעיל שיקול דעת עד כמה חשיבותו של הנתיב אותו עבר המכתב מפצה על ה"פגם" המובנה במכתב "עשוי".

מזכרת מהדואר הרוסי בירושלים

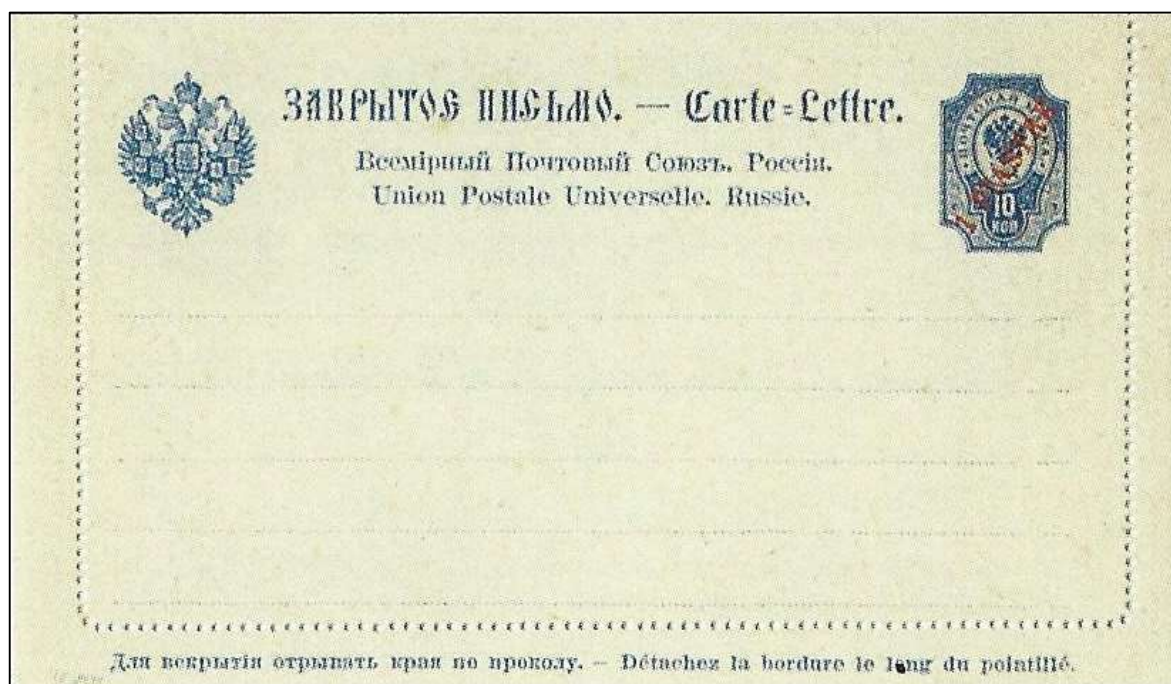
ירושלים של שנת 1910 הייתה חלומו הוורוד של כל אספן בולים. לצד מערכת הדואר הממלכתית של השלטון העות'מאני פעלו בעיר חמש מערכות דואר זרות: הדואר האוסטרי, הדואר האיטלקי, הדואר הגרמני, הדואר הצרפתי, והדואר הרוסי. לכל אחת ממערכות אלו היה בית דואר משלה, בולים משלה, חותמות דואר משלה, וטפסים מיוחדים משלה. עם היצע כל כך רחב של פריטים בולאים, אפשר היה להכין יופי של מזכרות.

בית הדואר הרוסי בירושלים

מזכרת מהדואר הרוסי בירושלים

ב-16 באפריל 1910 נכנס שולח המכתב אל סניף הדואר הרוסי בירושלים, וביקש מן הפקיד לרכוש דוגמה מכל פריט שהיה ברשותו. הפקיד מכר לו אגרת רוסית עם בול מודפס, ועוד שמונה בולים שונים שהנפיק הדואר הרוסי עבור הסניף בירושלים. על הבולים הרוסיים התווסף הדפס רכב עם הערך הנקוב במטבע טורקי מקומי (פיאסטר ופארה), ובחלקם הודפס גם שמו של בית הדואר (ירושלים).

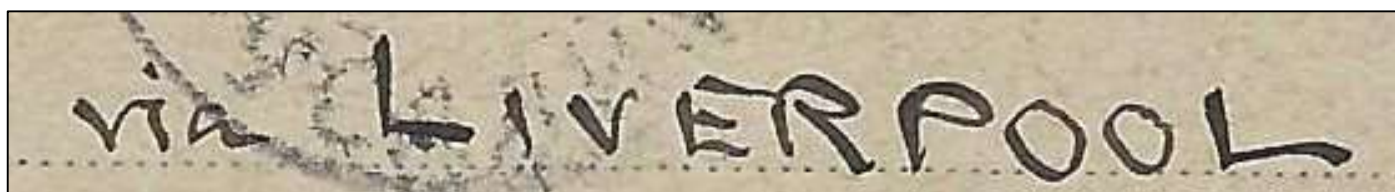

מזכרת מהדואר הרוסי בירושלים

הקונה הדביק בקפדנות את הבולים בהיקף האיגרת, והוסיף את כתובתו של הנמען – בית הממשל במושבה הבריטית סיירה לאונה.

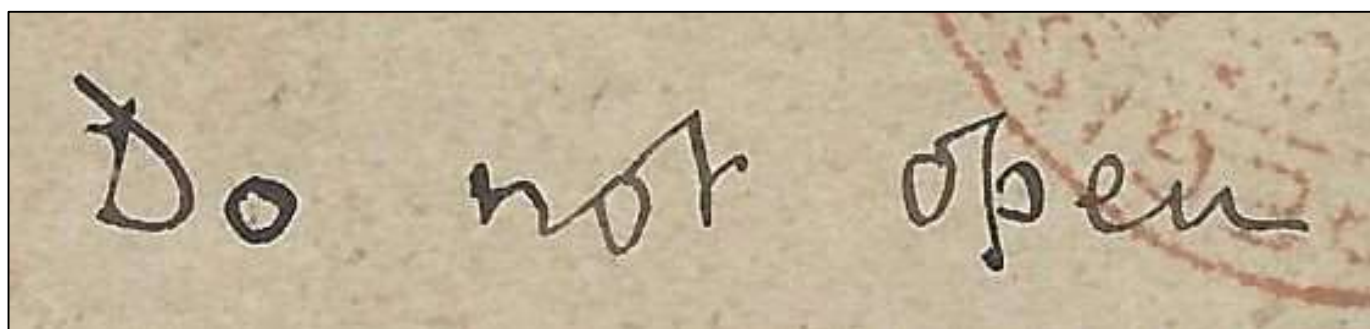

השולח, שהכיר ככל הנראה את הנתיב המקובל להעברת דואר לסיירה לאונה, הוסיף בתחתית האיגרת, בצד שמאל, את ההנחיה "דרך ליברפול".

מזכרת מהדואר הרוסי בירושלים

בתוך האיגרת לא נכתב דבר, שהרי כל כוונתו של השולח הייתה לייצר מזכרת בולאית יפה. על מנת להבטיח שהנמען לא יפתח בטעות את האיגרת ויקלקל את הנקבוב הסוגר אותה, הוסיף השולח בצידה האחורי של האיגרת את המשפט "לא לפתוח" (Do not open).

דרכה של האיגרת בנתיבי הדואר

כשסיים השולח להכין את המזכרת, הוא מסר אותה לידי פקיד הדואר הרוסי וביקש לשלוח אותה בדואר רשום. הפקיד הדביק בצידה האחורי של האיגרת תווית דואר רשום שמספרה הסידורי 143, ומילא את הטפסים הדרושים למעקב אחר האיגרת בדרכה הארוכה.

לסיום הטביע הפקיד על הבולים חמש חותמות עגולות ועליהן שם העיר ירושלים והתאריך 3 באפריל 1910.

הדגם של החותמת

החותמת מהמעטפה

דרכה של האיגרת בנתיבי הדואר

בחותמת נרשם התאריך 3 באפריל 1910, למרות המשלוח בוצע ב-16 באפריל 1910. אין מדובר בטעות של פקיד הדואר הרוסי, אלא בלוח השנה השונה בו הוא השתמש. הדואר הרוסי בארץ ישראל, כמו גם הדואר הרוסי בכל רחבי האימפריה הרוסית, פעל על פי לוח השנה היוליאני, אשר פיגר ב-13 ימים אחרי לוח השנה הגרגוריאני, זה המקובל כיום.

ככל הנראה הועבר המכתב בעגלת הדואר מירושלים ליפו, שם הועלה על ספינה שהובילה אותו למצרים. המסע ארך שלושה ימים, וב-19 באפריל הוטבעה בצידה האחורי של האיגרת חותמת בית הדואר של נמל פורט סעיד.

דרכה של האיגרת בנתיבי הדואר

סביר כי המכתב הועמס על אחת מספינות הדואר שעברו בתעלת סואץ בדרכן לנמלי דרום אירופה (אולי נמל מרסיי), משם הוסע ברכבת אל אחד מנמלי תעלת למאנש, מעבורת העבירה את המכתב לצידה האנגלי של התעלה, ומשם ברכבת ללונדון.

קטע זה של המסע ארך שבעה ימים, וב-26 באפריל הוטבעה בצידה האחורי של האיגרת חותמת בית הדואר של בית המיון בלונדון.

דרכה של האיגרת בנתיבי הדואר

בו ביום המשיכה האיגרת בדרכה, ובשעות אחר הצהרים הוטבעה בצידה האחורי חותמת בית הדואר של ליברפול.

האיגרת הועלתה על ספינה שהובילה דברי דואר לנמלי מערב אפריקה, ובמועד לא ידוע בתחילת חודש מאי הוטבעה בצידה הקדמי חותמת (מעט מטושטשת) של בית הדואר בסיירה לאונה.

למי נועדה המזכרת הבולאית?

לרוב, אספן תולדות הדואר מתמקד בפעילות הדואר ואינו עוסק בזהותם של שולח המכתב או הנמען. זה השלב בו נכנס ההיסטוריון לתמונה ומנסה לאתר את הרקע ההיסטורי למשלוח המכתב.

מקריאת הכתובת שנרשמה בחזית האיגרת עולה כי היא נועדה לאדם בשם לוקאץ' (Lukach) שהיה קשור בדרך כלשהי לבית הממשל בסיירה לאונה. בדיקת הרישומים ההיסטוריים העלתה כי המדובר באדם בשם הארי צ'ארלס לוקאץ', ששימש באותה עת בתפקיד המזכיר הפרטי של המושל במושבה הבריטית.

בדיקה נוספת לימדה כי הארי צ'ארלס לוקאץ' נולד באנגליה בשנת 1884 למשפחה יהודית מהונגריה שהיגרה לאנגליה והמירה את דתה.

הוא למד באוניברסיטת אוקספורד ובסיום לימודיו הצטרף לשירות הקולוניאלי הבריטי. המינוי למזכיר המושל בסיירה לאונה היה תפקידו הראשון, ובהמשך מילא שורה ארוכה של תפקידים במושבות בריטניה ברחבי העולם. אחרי שנת 1913 הוא שינה את שמו מ-לוקאץ' ל-לוק.

למי נועדה המזכרת הבולאית?

מקור: ויקיפדיה

הארי לוק

למי נועדה המזכרת הבולאית?

הארי לוק מילא מספר תפקידים בארץ ישראל בתקופת המנדט. בין השנים 1920 עד 1924 שימש כעוזרו של מושל ירושלים, רונלד סטורס, ולאחר שנשלח שוב לסיירה לאונה ושימש שם בתפקיד בכיר, הוא חזר בשנת 1928 לארץ ישראל והתמנה למזכיר הכללי של ממשלת המנדט. הוא נחשב לאדם רב השפעה, ובמשך מספר חודשים מילא בפועל את תפקיד המושל. הוא עזב את ארץ ישראל בחודש יוני 1930 ועבר למלטה, שם התמנה לתפקיד סגן המושל.

הארי לוק הזדהה לחלוטין עם עמדות הצד הערבי בסכסוך על ארץ ישראל, ותמך בהם בתקופת מאורעות 1929. את התקופה בה שימש כמושל בפועל על ארץ ישראל הגדיר עיתון דבר במילים "ימים שחורים שמעטים היו לנו כמותם מראשית השלטון האנגלי בארץ ישראל".

הארי לוק נפטר באנגליה בשנת 1969.